γνῶμαι πρὸς αὐτήν, βοῶ κἀγώ. εἰ δὲ ἐμοὶ πείθοιο, ταύτην σὺν ἐμοὶ καὶ σὺ τὴν φωνὴν ἀφήσεις, καὶ τὸν Εὐεργέτην εἰς δύναμιν ὑμνήσεις, καὶ μυρίοις ἔργοις εὐεργετούμενος, λόγους εὐγνώμονας ἀποδώσεις. ἵνα δέ σε νῦν τοῦ βαδίζειν ἀρξάμενον, μὴ μακρὰν ὁδὸν ὁδεῦσαι παρασκευάσαντες, πόνον σοι προξενήσωμεν, ἐνταῦθά σε τέως διαναπαύσωμεν. καὶ τὴν ἐν Οὐρανῷ, καὶ τοῖς κατ' Οὐρανὸν φωστῆρσι Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ φαινομένην, θεωρεῖν καταλείψομεν. εἰκὸς γάρ σε ποδηγηθέντα, καὶ καθ' ἑαυτὸν τὴν θεωρίαν αὐξῆσαι, καὶ τὰ συντομίας χάριν ὑπὸ τοῦ λόγου καταλειφθέντα, ἐκ τῶν εἰρημένων εὑρεῖν, καὶ μετὰ τοῦ Προφήτου βοῆσαι· ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. σοὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ. ΛΟΓΟΣ, β'.

Ἀποδεικτικὸς ἀπὸ ἀέρος, καὶ γῆς, καὶ θαλάττης, καὶ ποταμῶν, καὶ πηγῶν.

Οἱ ταῖς τῆς Προνοίας ἡνίαις ἀπιστοῦντες, καὶ τὸν Οὐρανοῦ καὶ γῆς Κόσμον ἡνιόχου δίχα μετὰ τοσαύτης ἁρμονίας καὶ τάξεως φέρεσθαι λίαν ἀνοήτως ἰσχυριζόμενοι, ἐοικέναι μοι δοκοῦσιν, ὥσπερ ἄν τις ἐν νηῒ καθήμενος, καὶ τὸ πέλαγος διαπεραιούμενος, καὶ τὸν κυβερνήτην ὁρῶν τῶν οἰάκων ἐπειλημμένον, καὶ τὰ πηδάλια πρὸς τὴν χρείαν κινοῦντα, καὶ νῦν μὲν τὸ δεξιὸν φέροντα, νῦν δὲ τὸ εὐώνυμον μεταφέροντα, καὶ τὸ σκάφος πρὸς οὓς ἂν ἐθέλῃ λιμένας ἰθύνοντα, ἀρνοῖτο προφανῶς οὕτω ψευδόμενος, καὶ ἄντικρυς τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενος· καὶ μήτε κυβερνήτην ἐπὶ πρύμνης ἑστάναι· μήτε πηδάλια τὸ σκάφος ἔχειν· μήτε τῇ κινήσει τῶν οἰάκων ἰθύνεσθαι, ἀλλ' αὐτόματον φέρεσθαι, καὶ τῆς τῶν κυμάτων περιγίνεσθαι ῥύμης, καὶ τῇ τῶν πνευμάτων ἐμβολῇ διαμάχεσθαι· καὶ μήτε ναυτῶν ἐπικούρων δεῖσθαι μή-

μήτε κυβερνήτῃ, τὸ κοινῇ συμφέρον τοῖς ἐρέταις προστάττοντι. ἐναργῶς γὰρ οὗτοι, καὶ λίαν προφανῶς τὸν ἁπάντων Δεσπότην ὑβρίζοντες τὴν ἐκείνου κτίσιν ἰθύνοντα, καὶ πάντα ἐν ῥυθμῷ καὶ τάξει ἄγοντά τε καὶ φέροντα, καὶ τὴν ἁρμονίαν ἑκάστῳ τῶν γινομένων ἐμπρέπουσαν, κάλλος ὁμοῦ καὶ χρείαν ἐν ἁπάσῃ θεωροῦντες τῇ κτίσει, καὶ ἐν ἑκάστῳ δὲ μορίῳ ταύτης ἐμφανῶς ὑποδιαλάμποντα, ἑκόντες τυφλώττουσι, μᾶλλον δὲ ὁρῶντες ἀναισχυντοῦσι. καὶ τὰ δῶρα τῆς Προνοίας λαμβάνοντες, οἷς λαμβάνουσι λοιδοροῦνται, καὶ δι' ὧν ἀπολαύουσι, τῷ κηδεμόνι πολεμοῦσιν. ἤρκει μὲν οὖν, εἴπερ ἤθελον εὐγνωμόνως ἀκούειν, καὶ τὰ χθὲς εἰρημένα περὶ Οὐρανοῦ, καὶ Σελήνης, καὶ Ἡλίου, καὶ τῶν ἄλλων φωστήρων, πεῖσαι αὐτοὺς σωφρονεῖν, καὶ τὸν εὐεργέτην ὑμνεῖν. ἵνα δὲ μήτις τῶν τὴν Σελήνην ὅρον τῇ Προνοίᾳ τεθεικότων, καὶ μέχρι ταύτης αὐτὴν διήκειν εἰρηκότων, καὶ λίαν αὐτὴν σμικρολόγον ἀποφηναμένων, ἐφόδιον εἰς βλασφημίαν λάβῃ τῶν λόγων τὴν συμμιξίαν, δεῦρο δὴ σὺ πάλιν, ὦ φιλότης, ἐκεῖθεν διὰ τοῦ ἀέρος ἐπὶ τὴν γῆν καταβιβάσωμεν, καὶ κατὰ βραχὺ σε πάλιν καθάπερ τῇ προτεραίᾳ ποδηγήσαντες, ὑποδείξωμεν καὶ ἐν τοῖς βραχυτάτοις τῆς κτίσεως μορίοις φαινομένην ταύτην καὶ δεικνυμένην τοῖς προσέχειν ἐθέλουσι. καὶ ἁπαξαπλῶς τοῖς γεννητὴν λαχοῦσι φύσιν, κοινῇ καὶ ἰδίᾳ συμπαρομαρτοῦσαν ἀεί. ὁδῷ τοίνυν βαδίζοντες, ἐξετάσωμεν τοῦ ἀέρος τὴν φύσιν, πῶς λεπτοτάτη μέν ἐστι, καὶ διολισθαίνουσα, καὶ ῥᾳδίως διαφεύγουσα, καὶ τῶν συνεχόντων δεομένη· διὸ τῶν ὅλων ὁ Ποιητὴς Οὐρανὸν, καὶ γῆν δημιουργήσας, ἐν μέσῳ τούτων διέχεε, καὶ τοῦτο τεῖχος ἀρραγὲς διὰ τοῖν δύο τούτοιν σωμάτοιν μηχανησάμενος, καὶ αὐτὸν τοῖς ἐν μέσῳ τούτων ἐμψύχοις σώμασι, ζωῆς συνεργὸν ἀποφήνας. τοῦτον γὰρ καὶ ἡμεῖς ἀναπνέοντες ζῶμεν οἱ ἄνθρωποι, καὶ τῶν ἀλόγων δὲ ζώων ὅσα πτηνὰ, καὶ ἑρπετὰ, καὶ ἀμφίβια, τοῦτον ἔχει τῆς ζωῆς συνεργόν. ἔτι κινούμενος, τὴν ἀπὸ τῶν νεφῶν ἄρ-

δείαν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Επ. Δ/ντης Κ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

δείαν παραπέμπει τῇ γῇ. τούτῳ τὸ φῶς ὀχήματι κεχρημένον, εἰς τὰς τῶν ὁρώντων τὰς ὄψεις. οὗτος Ἡλίῳ καὶ γῇ μεσιτεύων, τὸ σφοδρὸν τῆς ἀκτῖνος κεραννύουσι, καὶ τῇ οἰκείᾳ ὑγρότητι καὶ ψυχρότητι, τὴν ἐκείνου καταπεμπομένων ξηρότητα καὶ θερμότητα, ἄλυπον ἡμῖν πραγματεύεται τοῦ φωτὸς τὴν ἀπόλαυσιν. ἵνα δὲ μὴ νομίσῃς αἴτιον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν τὸν ἀέρα, μάθε ὡς καὶ τούτου τὴν ἀμετρίαν, ἡ τοῦ Ἡλίου κομίζει θερμότης. ἀκραιφνῆ γὰρ οὐδεὶς ἂν ἤνεγκε τὴν τοῦ ἀέρος ψυχρότητα. καὶ μάρτυς ἡ χειμέριος ὥρα. ἐν ταύτῃ γὰρ, ἐπὶ τὰ νοτιώτερα τοῦ πόλου διατρέχων ὁ Ἥλιος, καὶ τὰ βορειότερα, καὶ τὰ μέσα καταλιμπάνων, ἄδειαν δίδωσι τῷ ἀέρι κεχρῆσθαι τῇ φύσει. ὃ χαίρειν, μηκέτι ὁμοίως δαπανώμενος ὑπὸ τῆς τοῦ Ἡλίου θερμότητος, πυκνούμενος δὲ καὶ συχνὸς γινόμενος, καὶ ὑετὸν ἀφίησι λαῦρον, καὶ τῇ σφοδροτέρᾳ τῶν ἀνέμων προσβολῇ τοῦτον ἐξαφρίζων, εἰς νιφετὸν μεταπήγνυσι καὶ χάλαζαν, καὶ τὴν ἐν ταῖς καθαραῖς αἰθρίαις ἀποστάζουσαν δρόσον τῇ αὔρᾳ πηγνὺς, ψυχρότητι τὴν πάχνην ἐργάζεται. καὶ ταῦτα εἰ καὶ πόῤῥωθεν, ἀλλ᾽ ὅμως τῷ Ἡλίῳ θερμαινόμενος ἀποβάλλει. ἔστι δὲ καὶ ἐντεῦθεν ἀκριβῶς καταμαθεῖν τοῦ Θεοῦ τὴν Προμήθειαν. ἐπειδὴ γὰρ πολλὴ καὶ μεγάλη τῶν στοιχείων ἡ χρεία, καὶ πρὸς τῇ χρείᾳ, πολὺ τὸ κάλλος, καὶ ἄῤῥητος ἡ ὥρα, τὰ δοκοῦντα λυπηρὰ γίνεσθαι διὰ τούτων ὁ πάνσοφος ᾠκονόμησεν, ἵνα μὴ Θεοὺς, ἀλλὰ Θεοῦ ποιήματα ταῦτα εἶναι πιστεύωμεν, ἰθυνόμενά τε καὶ κυβερνώμενα ᾗ ἂν ἐκεῖνος ἰθύνῃ. τούτῳ χαίρειν ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν συνεργὸς ἀὴρ, ὃν ἀναπνέοντες διαζῶμεν ἅπαντες, ὁ κοινὸς οὗτος θησαυρὸς, καὶ πενομένων καὶ ἐπὶ πλούτῳ βρενθυομένων, οἰκετῶν καὶ Δεσποτῶν, ἰδιωτῶν καὶ Βασιλέων, ὃν οὐ μᾶλλον τοῦ πένητος ἀναπνέουσιν οἱ τῇ ἁλουργίδι κοσμούμενοι, ἀλλὰ τῇ ἰσομοιρίᾳ κατὰ τὴν τούτου χρείαν ἅπασα τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις τετίμηται, οὐ μόνον ἡμᾶς εὐφραίνει ταῖς ἀναπνοαῖς, καὶ ταῖς αὔραις, καὶ τῇ τοῦ ὑετοῦ χορηγίᾳ, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ κρυμῷ,

διδάσκων ἡμᾶς, ὡς οὐκ ἀρκεῖ μόνος εἰς ζωογονίαν, καὶ τῶν ζώντων τὴν θεραπείαν. οὕτως ὁ Ἥλιος οὐ μόνον εὐφραίνει τῇ προσβολῇ τῶν ἀκτίνων ἡμᾶς, καὶ τὴν διαφορὰν διδάσκει τῶν ὁρωμένων σωμάτων ὄγκων τε καὶ χρωμάτων, ἀλλὰ κἀν αὐτῇ τῇ προσβολῇ τῶν ἀκτίνων, κἂν μὴ τὸν ἀέρα κινήσας ὁ τοῦ παντὸς ἡνίοχος, αὔρας ἡμῖν ψυχρὰς προσενέγκῃ, ὁ προσκυνηθεὶς οὕτως ὑπὸ τῶν ἀνοήτων Ἥλιος, ἄρδην ἐμπιπρήσιν ἅπαντα, καὶ τὸ ζῆν ἀφαιρεῖται τῶν προσκυνούντων. οὐδὲν τοιγαροῦν τῶν στοιχείων αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ τῆς ζωῆς τυγχάνει παρεκτικόν, ὥστε μὲν ἅπαντα κοινῇ κεραννύμενα, δίχα τῆς τὰ πάντα κυβερνώσης δυνάμεως, ἀγαθοῦ τινος αἴτια γίνεται. ἔστι γὰρ πάλιν ἰδεῖν, εἰς εὔκρατον μὲν τὸν ἀέρα γεγενημένον, ἐπὶ καιρὸν δὲ παραχεθέντα τὸν ὑετὸν τῇ γῇ, ἀλύπως τὸν Ἥλιον ταῖς ἀκτῖσι χρησάμενον, τὰς τῶν ἀνέμων αὔρας κινηθείσας ἐν τάξει, τοὺς γηπόνους ἐπιμελῶς τὴν γῆν γεωργοῦντας, συνήθως καταβάλλοντας τὰ σπέρματα, καὶ οὔτε τὴν γῆν ἀγνωμόνως ἐκτίσασαν τοὺς καρποὺς, οὔτε τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν ἄνοσον διαμείνασαν. ταῦτα δὲ ποιεῖ τῶν ὅλων ὁ Πρύτανις, πείθων ἡμᾶς μὴ τῇ κτίσει θαῤῥεῖν, μηδ᾽ εἰς αὐτὴν ἀναφέρειν τῶν ἀγαθῶν τὴν αἰτίαν, ἀλλὰ τῷ ταύτης δημιουργῷ προσφέρειν. ἐπειδὴ τοίνυν εἶδες καὶ τὸν ἀέρα τῆς τοῦ Θεοῦ ἀπολαύοντα Προμηθείας, καὶ δι᾽ ἐκεῖνον τοσαύταις ἐτῶν χιλιάσιν ἀρκέσαντα, καὶ μήτε ὑπὸ τῶν ἀναπνεόντων ζώων δαπανηθέντα, μήτε ἐκτὸς τῶν συνεχόντων αὐτὸν σωμάτων ἐκρεύσαντα, δεῦρό γε πρὸς τὴν γῆν ἀγάγωμεν, τὴν κοινὴν τροφὸν, καὶ μητέρα, καὶ τάφον. ἐξ ἧς τὸ σῶμα τὸ πήλινον, καὶ τὸ στόμα τὸ κατὰ τοῦ Πλάστου λαλοῦν μεγάλα κατὰ τὴν τοῦ Δανιὴλ ὀπτασίαν. βλέπε τοιγαροῦν ταύτης πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων τὴν θέσιν, καὶ τῶν σχημάτων τὴν ποικιλίαν. οὔτε γὰρ ὑπτία πᾶσα, οὔτε προσάντης, ἀλλ᾽ εἰς ὄρη καὶ νάπας καὶ πεδία διῄρηται. ἴδοι δ᾽ ἄν τις πεδίων ἐν μέσῳ μεγάλων λόφους εἰς

ὕψος ἐγηγερμένας, καὶ μεταξὺ τῶν ὀρῶν, πρηνεῖς τινας τόπους καὶ λείους, ἐν κόλπων τινῶν θαλαττίων σχήματι. καὶ τὰ ὄρη δὲ αὐτὰ πρὸς χρείαν τῶν ἀνθρώπων διεῖλεν ὁ Ποιητὴς, καὶ εἰς κρημνοὺς διαστήσας βαθεῖς, τοῖς τε χειμερίοις ὕδασι τὰς πορείας ἐμηχανήσατο, καὶ τοῖς ἀνθρώποις εὐπόρους ἐν ταῖς δυσχωρίαις τὰς ὁδοὺς ἐπετεχνήσατο. καὶ τὰ μὲν ὄρη παρέχει τῇ τῶν οἰκοδόμων τέχνῃ τὰς ὕλας, τὰ δὲ πεδία τοῖς ἐν τοῖς ὄρεσι διαιτωμένοις ἀντιδίδωσι τῶν πυρῶν τὴν ἀφθονίαν. καὶ τὸ ποικίλον τῆς θέσεως, οὐ τρέφει μόνον, ἀλλὰ καὶ τέρπει τῶν ἀνθρώπων τὰς ὄψεις. φιλεῖ γὰρ τὰ μονοειδῆ ταχέως ἐπάγειν τὸν κόρον. εἰπέ μοι, τίς ὁ ταῦθ' οὕτω διακοσμήσας; τίς ὁ τοσαύτην αὐτοῖς ἐναποθέμενος δύναμιν, ὥστε τοσούτων ἐνιαυτῶν κύκλους μὴ δαπανῆσαι τὸν θησαυρόν; τίς ὁ τὰ ὄντα διαφυλάττων ἀκίνητα; τίς ἐπείγει τῶν ποταμῶν τὰ ῥεύματα; τίς ὠθεῖ τῶν πηγῶν τὰς ὠδῖνας; βλέπε ταύτας ὧδε μὲν ἐν ταῖς τῶν ὀρῶν κορυφαῖς ἀναβλυζούσας, ἐκεῖ δὲ, οὐδ' ἐν ταῖς ὑπωρείαις φαινομένας, ἀλλ' ἐκ βαθυτάτων φρεάτων παρεχούσας τοῖς ἀνθρώποις τὰ νάματα. ἵνα γὰρ μὴ νομίσῃς αὐτόματον ἄττειν ἄνω τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν, διδάσκει σε ὁ Ποιητὴς διὰ τῶν πραγμάτων, ὡς τῷ θείῳ λόγῳ πειθόμενον τὸ ὕδωρ, καὶ τὰς ἀκρωρείας ἀπόνως καταλαμβάνον, οὐδὲ βιαζόμενον ὑπὸ τῆς σῆς τέχνης, εἰς τὴν τῶν πεδίων ἄνεισιν ἐπιφάνειαν. ἀλλ' ὀρύττεις μὲν καὶ βαθύνεις τὰ φρέατα, ἀπολαύσεις δὲ τῶν ὑδάτων κάτωθεν ἀνιμώμενος. ὁμόδουλος γὰρ, ἀλλ' οὐ Ποιητὴς τῶν στοιχείων ὑπάρχεις. τῷ δὲ Ποιητῇ ῥᾴδιον, οὐκ εἰς ἀκρώρειαν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀέρα μέσον ἀνασπάσαι τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν, καὶ τὴν πικρὰν γλυκᾶναι, καὶ πῆξαι τὴν λελυμένην, καὶ λῦσαι τὴν δεδεμένην, καὶ τὴν συνεχῆ διατεμεῖν, καὶ τὴν ῥοώδη στῆσαι, καὶ τὴν κάτω φέρεσθαι πεφυκυῖαν ἀναβλύζουσαν δεῖξαι, καὶ τὴν ψυχρὰν δίχα

πυ-

πυρὸς θερμανθῆναι. καὶ ταῦτα ποιεῖ διὰ σὲ τὸν ἀχάριστον, ἵν' ἔχῃς ἀπολαύειν καὶ θερμῶν ἀχειροποιήτων, ἵνα τὰ τοῦ σώματος θεραπεύσῃς παθήματα. καὶ ταῦτα δὲ πάλιν ποικίλα σοὶ προῦθηκεν, εἰς ἐναντίας χρείας ἁρμόζοντα. τὰ μὲν γὰρ, χαυνοῖ τὰ τεταμένα τῶν νεύρων. τὰ δὲ, σφίγγει καὶ πυκνοῖ τὰ λελυμένα. καὶ τὰ μὲν, φλέγματι πολεμεῖ. τὰ δὲ, μελαίνῃ χολῇ. τὰ δὲ, ἕλκη ξηραίνει. τοσαύτην καὶ ἐν τοῖς θερμοῖς ὕδασι χρείαν ὁ κηδεμὼν σοι προςέθηκε. σὲ δὲ οὐδὲν πείθει μὴ βλασφημεῖν, ἀλλὰ μιμῇ τοὺς ἀχαριστῶν, καὶ λοιδόρων, καὶ τὰ Μανιχαίου νοσῶν, ὃς σιτίων καὶ ποτῶν ἀπολαύων, λοιδορεῖται τοῖς χορηγοῦσι, καὶ θερισταῖς ὁμοῦ καὶ ἀρτοποιοῖς, καὶ τοῖς τὸν ἄρτον διχῇ τέμνουσιν ἐπαρᾶται, αὐτὸς τέμνειν μὲν οὐκ ἀνεχόμενος, ἐσθίων δὲ τὸ τεμνόμενον. οὕτω καὶ σὺ μυρίων ὅσων ἀγαθῶν ἀπολαύων, ὧν ὁ δημιουργός σοι προσφέρει καθεκάστην ἡμέραν διὰ τῆς κτίσεως, ἀχαριστεῖς τῷ προσφέροντι, καὶ λοιδορῇ, καὶ βλασφημεῖς, λέγων αὐτὸν μὴ προνοεῖν ὧν πεποίηκεν. ὅρα δὲ πόσην ἀδικίαν αὐτοῦ καταψηφίζῃ, τοιαῦτα συκοφαντῶν. τί δήποτε γὰρ καὶ πεποίηκε, τούτων ἐπιμελεῖσθαι μὴ θέλων; τίνος δὲ χάριν οὐ κήδεται; ὡς δυνάμενος μὲν, οὐ βουλόμενος δέ; ἀλλ' ὅτι μὲν δύναται, μαρτυρεῖ τὰ γεγονότα. πῶς γὰρ ἂν ἐποίησε τῶν ὁρωμένων τὰ κάλλη, τὰ μεγέθη, τὴν ἁρμονίαν, δύναμιν οὐκ ἔχων ἀρκοῦσαν τῇ γλώττῃ; πῶς δ' ἂν εἰς κοινωνίαν καὶ θέσιν τὰ διεστῶτα συνήγαγεν, ὕδωρ καὶ πῦρ, ἡμέραν καὶ νύκτα, καὶ μίαν ἐκ πάντων ἁρμονίαν καὶ συμφωνίαν εἰργάσατο, ὁ προνοεῖν οὐ δυνάμενος; μεῖζον γὰρ πολλῷ τοῦ μείζω, τὸ ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραγαγεῖν, τοῦ τῶν ὄντων προνοεῖν. ἀλλ' ὅτι μὲν δύναται, μάρτυς ἡ κτίσις, ὅτι δὲ καὶ βούλεται, πάλιν αὐτὴ μαρτυρεῖ. οὐ γὰρ ἄλλου τινὸς ἀναγκάζοντος ἐπὶ τὴν δημιουργίαν ἐλήλυθεν, οὔτε μὴν ὡς δεόμενος τὴν κτίσιν

πα-

παρήγαγεν, ἀλλ' ἀγαθὸς ὤν, καὶ ἀγαθότητα ἔχων μείζω παντὸς μείζονα, ἠθέλησε καὶ τοῖς μὴ οὖσι τὸ εἶναι δωρήσασθαι. ὁ δὲ τοσαύτῃ περὶ τὰ μὴ ὄντα χρησάμενος ἀγαθότητι, πῶς ἂν γεγονότων ἀμελήσειεν; οὔτε γὰρ ἔστιν εἰπεῖν, ὡς ἐφθόνησε γεγονόσιν. ἄφθονον γὰρ ἔχει τὴν φύσιν, καὶ πάθους παντὸς ἐλευθέραν. ἵνα δὲ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος γυμνάσωμεν τὴν τῆς ἀσεβείας ἀσθένειαν, σμικρόν τι αὐτῆς προσεπιρατήσωμεν. τί δήποτε γάρ, εἴπατε, τῇ τὸ εἶναι παρ' αὐτοῦ λαβούσῃ ἐφθόνησε κτίσει; διὰ τὸ μέγεθος; ἀλλ' αὐτὸς ἄκτιστός ἐστι καὶ ἀόριστος, οὔτε ἀρχὴν ἐσχηκώς, οὔτε τέλος δεξάμενος πώποτε, πάντα περιέχων, ὑπ' οὐδενὸς περιγραφόμενος. ἐν τῇ χειρὶ γὰρ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ αὐτὸς ἐμέτρησε τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸν Οὐρανὸν σπιθαμῇ, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν δρακί. ἀλλὰ διὰ τὸ κάλλος; ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ γεγένηται. οὐδεὶς δὲ οὐδὲ τῶν ἄγαν φθονερωτάτων ἀνθρώπων, οἰκίαν ἀρετῇ καὶ λαμπρὰν δειμάμενος, ἐφθόνησε ταύτῃ πώποτε, ἀλλ' ἐναμβρύνεται, καὶ σεμνύνεται, καὶ αὐτός τε γάννυται, καὶ τοῖς ἀγνοοῦσιν ὑποδείκνυσιν. ὅσον δὲ τὸ τῆς κτίσεως κάλλος τοῦ νοεροῦ φωτὸς τοῦ πεποιηκότος ἀφέστηκε, τίς ἂν μετρήσειε λόγος; ὁρᾶτε τοιγαροῦν, ποῦ τὰ τῆς ἀσεβείας κεχώρηκε; τῶν γὰρ πονηροτάτων ἀνθρώπων, οὐ μόνον οὐ φθονούντων ταῖς ὑπ' αὐτῶν οἰκοδομουμέναις οἰκίαις, ἀλλὰ καὶ λίαν ὑπ' αὐταῖς λαμπρυνομένων, τὴν τῆς ἀγαθότητος πηγὴν, καὶ ὑπ' οὐδενὸς πάθους θολοῦσθαι πεφυκυῖαν, φθόνῳ βάλλεσθαι λέγειν, ποίας ἀσεβείας ὑπερβολὴν καταλείπει; εἰ τοίνυν καὶ δύναται κατέχειν τοὺς τῆς κτίσεως οἴακας, καὶ βούλεται αὐτὴν πάντων ἀγαθῶν ἀπολαύειν, δῆλον ὅτι καὶ κήδεται καὶ ἐφέστηκε, καὶ τῶν ἡνίων ἐπειλημμένος, τὴν γενητὴν ἅπασαν φύσιν ἡνιοχεῖ, καὶ οὐδὲν ἀτημέλητον καταλείπει. καὶ ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει, κατάβηθι πάλιν ἐπὶ τὴν θάλατ-

ταν,

ταν, καὶ βλέπε ταύτης τὰ κήτη, τὰ μεγέθη, τὴν εἰς πελάγη διαίρεσιν, τὰς ἀκτὰς, τοὺς ὅρμους, τὰς ἐν μέσῳ νήσους, τῶν ἰχθύων τὰ ἔθνη, τὰ εἴδη, τὰ σχήματα, τὴν ποικιλίαν, τὴν πρὸς τὴν χέρσον φιλίαν, τὰ τῶν κυμάτων σκιρτήματα, τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς τῆς Προνοίας χαλινὸν, δι᾽ ὃν τὴν ἤπειρον ἐπικλύζειν οὐ δύναται, ἀλλ᾽ ὁρμῶντα καὶ τῆς ψάμμου φοβεῖται τοὺς ὅρους, καὶ τὸν θεῖον ἐκεῖ νόμον γεγραμμένον ὁρῶντα, οἷόν τις γαῦρος ἵππος ἀγχόμενος ὑπὸ πωλοδάμνου, ἀνακλᾷ τὸν αὐχένα, καὶ εἰς τοὐπίσω χωρεῖ, ὥσπερ μεταμελόμενα, ὅτι καὶ τῇ ψάμμῳ προσέψαυσε. διὰ ταύτης ἔστιν ἰδεῖν τὰς μεμερισμένας ἠπείρους, καὶ πόῤῥωθεν ἀλλήλων καθημένας, εἰς φιλίαν συναγομένας. ὁμόνοιαν γὰρ ἐνθεῖναι τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ὁ Ποιητὴς ἐθελήσας, ταῖς χρείαις αὐτοὺς ἀλλήλους συνέδησε. διὰ ταύτης τὰς μακρὰς ἀποδημίας ποιούμεθα, καὶ τὰς χρείας παρ᾽ ἀλλήλων ἐρανιζόμεθα, καὶ τῶν ἀναγκαίων τὰς ὕλας ἀλλήλοις ἀντιδιδόαμεν, οὔτε γὰρ εἴασεν ὁ κηδεμὼν ἕκαστον τμῆμα τῆς γῆς ἅπασαν τοῖς ἀνθρώποις παρέχειν τὴν χρείαν, ἵνα μὴ τὸ ἀνενδεὲς τῇ φιλίᾳ λυμήνηται. ὑβριστὴς γὰρ ὁ κόρος καὶ ἀταξίας πατήρ. πρόκειται γὰρ ἡ θάλασσα μέση τῆς οἰκουμένης, εἰς κόλπους μυρίους διῃρημένη, οἷόν τις πόλεως μεγίστης ἀγορὰ, πάντων τῶν ἀναγκαίων τὴν ἀφθονίαν παρέχουσα, καὶ πολλοὺς πρακτῆρας καὶ ὠνητὰς δεχομένη, καὶ τούς τε ἐκεῖθεν ἐντεῦθεν παραπέμπουσα, καὶ τοὺς ἐκεῖθεν ἄγουσα τῇδε. ἐπειδὴ γὰρ ἐπίπονος ἡ διὰ τῆς ἠπείρου πορεία, οὐδ᾽ ἐπίπονον δὲ μόνον ἦν, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον διὰ ταύτης πᾶσαν ἀναπληρῶσαι τὴν ἔνδειαν, πρόκειται τῆς θαλάττης τὰ νῶτα, σκάφη καὶ σμικρὰ καὶ μεγάλα δεχόμενα, καὶ φόρτον πολὺν καὶ ἀναγκαῖον τοῖς δεομένοις κομίζοντα. ἔστι γὰρ ἰδεῖν μιᾶς ὁλκάδος φορτία πολλὰ, κτηνῶν χιλιάδας ἀχθοφορούσας· ἵνα δὲ μὴ δυσχεραίνωσιν οἱ ταύτης ὁδῖται, οἷόν τινας σταθμοὺς

κα-

κατέπηξε τὰς νήσους ὁ Ποιητὴς, ἐν αἷς καταγόμενοι, διαναπαυόμενοι, καὶ τὰς χρείας ὠνούμενοι, πάλιν ἀπαίρουσιν ἔνθα αὖ τὴν ὁρμὴν ἔχουσιν. αἰσχύνθητι τοιγαροῦν τῶν εὐεργεσιῶν τὸ πλῆθος, εἴποι ἡ θάλασσα· ἁρμόττει σοι γὰρ μᾶλλον, ἢ τῇ Σιδῶνι τοῦ Προφήτου τὰ ῥήματα. ἡ μὲν γὰρ ἀγνοοῦσα τὸν Ποιητὴν, εἰς πολλοὺς τὸ θεῖον διῄρει Θεοὺς, καὶ τὴν μίαν προσκύνησιν κατατέμνουσα, τοῖς μὴ οὖσι ταύτην προσέφερεν, οὐκ ἀρνουμένη τὴν Πρόνοιαν, ἀλλὰ τούτοις αὐτὴν προσάπτουσα. οὐ γὰρ ἂν ἔθυσεν οἷς ἐνόμιζε Θεοῖς, εἰ μὴ λίαν ἑαυτὴν ἔπειθεν, ὡς καὶ ὠφέλειαν πορίζουσι, καὶ βλάβην ἀποτρέπουσι. σὺ δὲ τῆς πολυθέου πλάνης ἀπηλλαγμένος, καὶ πάντα τὰ ὁρώμενα ὁμολογῶν εἶναι ποιήματα, καὶ τὸν τούτων Ποιητὴν προσκυνῶν, ἐκβάλλεις αὐτὸν ὧν ἐποίησε, καὶ πόῤῥωθεν καθίζεις τῆς κτίσεως· καὶ τὸν τοσοῦτον Κόσμον ἀκυβέρνητον εἶναι λέγεις, καὶ οἷόν τι σκάφος ἀνερμάτιστον ὡς ἔτυχε φέρεσθαι. αἰσχύνθητι τοιγαροῦν τὰς διὰ Θαλάττης εὐεργεσίας, τὰς ἐκ Γῆς, τὰς ἐξ Ἀέρος, τὰς ἐξ Ἡλίου, Οὐρανὸν τὸν ἐπικείμενον ὄροφον. αἰδέσθητι τὸν δασμὸν, ὃν λαμβάνεις παρὰ τῆς κτίσεως· δασμοφορεῖ γάρ σοι τῶν εἰρημένων ἕκαστον, καὶ οἷόν τινα φόρον προσφέρει τὴν χρείαν. Ἥλιος μὲν, φωτίζει, θερμαίνει, τοὺς ἐκ γῆς πεπαίνει καρπούς· Σελήνη, δᾳδουχεῖ σοι νύκτωρ. Ἀστέρες, ἐπὶ γῆς μὲν ὄντι σοι, τὸν νυκτερινὸν δηλοῦσι καιρὸν, καὶ τῶν ὡρῶν τὰς μεταβολὰς προσημαίνουσι· θαλαττίῳ δέ σοι γινομένῳ, ποδηγοὶ γίνονται πρὸς τὴν ἤπειρον. ἀὴρ, ἀναπνεόμενος μὲν, τὴν ἔμφυτόν σου καταψύχει θερμότητα. ὕων δὲ, τοὺς τῆς γεωργίας ἐκτρέφει καρπούς. κρυμὸν ἐργαζόμενος, παύει μὲν τὴν ἐπὶ τὰ ἄνω φερομένην βλάστην καὶ φυτῶν καὶ σπερμάτων, εἰς δὲ τὰς ῥίζας ἐκπέμπει τὴν αὐξητικὴν δύναμιν, καὶ οἷόν τινι μάστιγι τῷ κρυμῷ τὴν ἄνω φερομένην ἐπὶ τὰ κάτω διώκει· διαφθείρει

τῶν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ... ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τῶν ἑρπετῶν τὰ σώματα, καὶ φυτοῖς· καὶ σπέρμασι λυμαινόμενα· χορηγεῖ σοι τῶν τροφίμων ὀρνίθων τὰ γένη, καὶ τί δεῖ λέγειν, τοὺς ἀπὸ γῆς καρποὺς, τοὺς ἐκ πηγῶν, τοὺς ἐκ ποταμῶν, τοὺς ἐκ θαλάττης; τούτων ἀπολαύων, ἀμνημονεῖς τοῦ δοτῆρος; καὶ τὴν κτίσιν τρυγῶν, καὶ τοῦ Κτίσου λυττᾷς καὶ μέμηνας, καὶ παραπαίεις; καὶ οὐκ αἰσθάνῃ τῶν δωρεῶν, ταύτας ἐν ταῖς χερσὶ περιφέρων, ἀλλ' ὠδίνεις τὴν ἀντίρρησιν; οἶδα γάρ σου τὰς ἀντιῤῥήσεις. ἐγὼ δὲ οὔτε ταύτας τῷδε τῷ λόγῳ προσθήσω, οὔτε τὰς λύσεις προσαρμόσω. ἕτερον δὲ λόγον, συνεργὸν ἔχων τὴν ὑπὸ σοῦ πολεμουμένην Προμήθειαν, ὑφῆναι διὰ τούτων βεβούλευμαι· ἐνταῦθά σε τοίνυν καταλιπὼν, καὶ τῇ τῶν εἰρημένων ἐνεντρυφῆσαι θεωρίᾳ παρακαλέσας, καὶ πανταχόθεν ἑλκύσαι τὴν ὠφέλειαν, τὸν τοῦ παντὸς Κυβερνήτην ὑμνήσω· ᾧ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Τ Ε Λ Ο Σ.

10366

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΕΛΕΓ-

ΕΛΕΓΧΟΣ

Τῶν ἐν τῷ β΄. Τόμῳ Περιεχομένων.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Λόγοι.

Περὶ Προσευχῆς. 3
Εἰς Εὐτρόπιον. 11
Εἰς τὸν Ἅγιον Ἀπόστολον Παῦλον. 18
Εἰς τοὺς Ἁγίους Πάντας. 24
Εἰς τὴν Παραβολὴν τοῦ Ἀσώτου. 33

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΣΕΛΕΥΚΕΙΑΣ.

Εἰς τὸ, ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. 45
Εἰς τὸν Ἀδάμ. 51
Εἰς τὸν Νῶε. 59
Εἰς τὸν Ἀβραάμ. 64
Εἰς τὸν Πάγκαλον Ἰωσήφ. 71
Εἰς τὸν Μωϋσῆν. 78

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ.

Εἰς Βαρλαὰμ Μάρτυρα. 83
Εἰς τοὺς Τεσσαράκοντα Μάρτυρας. 89
Κατὰ τῶν Ὀργιζομένων. 99
Εἰς τὸ, καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας. 111
Εἰς τὸ, πρόσεχε σεαυτῷ. 122

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ.

Εἰς τὴν μεγάλην Παρασκευήν. 136
Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα. 141
Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ. 146
Εἰς τὴν Ἀνάληψιν, Λόγος α΄. 153
Εἰς τὴν Ἀνάληψιν, Λόγος β΄. 157

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ.

Εἰς Πουλχερίαν ἐπιτάφιος. 164
Εἰς Πλακίλλαν ἐπιτάφιος. 174
Εἰς τὸν Μέγαν Μελέτιον. 185
Εἰς τοὺς Τεσσαράκοντα Μάρτυρας. 194
Περὶ Μετανοίας. 205

ΠΡΟ-

ΠΡΟΚΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Εἰς τὸν Πρωτομάρτυρα Στέφανον. 219

Εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια. 225

Εἰς τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ. 229

Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα. 232

Εἰς τὴν Παναγίαν Θεοτόκον. 236

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Εἰς τοὺς λόγους, καὶ εἰς τὸν ἐξισωτὴν Ἰουλιανόν. 243

Εἰς τοὺς Μακκαβαίους. 254

Εἰς Καισάριον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν. 265

Εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον. 285

Εἰς τὰ Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος. 309

ΑΣΤΕΡΙΟΥ ΑΜΑΣΕΙΑΣ.

Κατὰ πλεονεξίας. 321

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

Κατὰ Νεστορίου. 336

Περὶ τοῦ θεανθρώπου Σωτῆρος. 340

Περὶ τοῦ αὐτοῦ. 343

ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. 346

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ.

Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν. 353

ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΡΗΤΗΣ.

Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεομήτορος. 356

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ.

Εἰς τὴν Μετάστασιν τῆς Παρθενομήτορος. 366

ΘΕΟΔΟΤΟΥ ΑΓΚΥΡΑΣ.

Κατὰ Νεστορίου. 382

Εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Σωτῆρος. 385

ΣΥΜΕΩΝΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ.

Θρῆνος τῆς Θεοτόκου. 397

ΑΚΑΚΙΟΥ ΜΕΛΙΤΗΝΗΣ

Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ. 404

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΚΥΡΟΥ.

Περὶ Προνοίας. Λόγος, α. 408

Περὶ Προνοίας. Λόγος, β. 421

ΤΕΛΟΣ.

10366

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006